



The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2821>

Number: 34 , p. 135-151, Spring II 2015

**CUMHURİYET ARŞİVİ IŞIĞINDA YABANCILARIN BAKIŞ
AÇISIYLA TÜRKİYE'NİN KIBRIS POLİTİKASI (1955-1959)**
*THE FOREIGNER'S ASPECTS ON TURKEY'S CYPRUS POLICY ACCORDING
TO THE TURKISH REPUBLIC ARCHIVES (1955-1959)*

Yrd. Doç. Dr. Hikmet Zeki KAPCI

Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Doç. Dr. Serdar SAKİN

Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Özet

Kıbrıs meselesi Türkiye'nin yıllarca devam eden bir sorunu olmuştur. 19. yüzyılda tüm dünyada sömürgeler elde etmeye devam eden İngiltere 1878'de Kıbrıs'ı fiilen ele geçirmiştir. Lozan Antlaşması'ndan sonra Kıbrıs, İngiltere hâkimiyetinde kalmış, bu nedenle de Türkiye, Kıbrıs'a müdahale etmeyi düşünmemiştir. Ancak, 1931'den itibaren Kıbrıs Rumları İngiltere'den bağımsızlık kazanmak için mücadeleye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin politika değiştirip hâkimiyetindeki topraklardan yavaş yavaş çekilmeye başlaması üzerine Kıbrıs meselesinde Türkiye ve Yunanistan'ın da yer aldığı bir nüfuz mücadelesi başlamıştır.

Daha doğrusu 1950'den itibaren Kıbrıs sorununa Türkiye'de dâhil olmaya başlamıştır. Demokrat Parti döneminin en önemli dış politika konularından biri Kıbrıs sorunu olmuştur. Esasen İngiltere, Kıbrıs'ta kaldığı sürece Türkiye, herhangi bir mücadeleye girmemiştir. Öyle ki İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilmeyi düşündüğü anda Türkiye, Kıbrıs üzerinde söz sahibi olmayı istemiş, zira Türkiye'nin Kıbrıs'a coğrafi ve tarihi yakınlığı bunu gerektirmiştir. İşte bu andan itibaren Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs konusunda ciddi ve şiddetli bir rekabet başlamıştır. Burada Türkiye'nin amacı, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin ezilmemesidir. Yine İngiltere, Kıbrıs'tan çekilecekse Türkiye'nin olmadığı bir çözüm yolu düşünülemezdir. Türkiye bu doğrultuda adımlar atmaya başlamıştır. Ancak sorun oluşturan ve işi çıkmaza süren bir anlayış takip etmemiştir. İlmli bir politika izlemiştir.

Özellikle Londra Konferansı sonrasında Türkiye konunun resmen tarafı haline gelmiştir. Türkiye öncelikle statükoyu devam ettirmek istemiştir. Bu olmazsa adanın tamamının kendisine verilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. 1955'ten sonra ise taksim tezi ön plana çıkmıştır. Bu dönem yabancı devletler kendi politikaları doğrultusunda Türkiye'nin Kıbrıs politikasını değerlendirmiştir. Bu değerlendirmelerde Soğuk Savaş döneminin etkileri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Sorunu, Londra Konferansı, Voronin, Milunoviç, Türk-Yunan İlişkileri

Abstract

The Cyprus Question is a problem of Turkey that continued for years. Cyprus was conquered in 1878 by England which continuing to obtain colonies all around the

world in the 19th century. Cyprus is one of the dominions of the Great Britain after the Lozan Treaty of Peace. However, the Greek Cyprus began to struggle to gain independence from Britain since 1931. After this Turkey did not think to interfered to Cyprus. The Great Britain change her policy after the World War II. And she started to go out her dominion territories slowly. Therefore the influence war began on Cyprus between Turkey and Greece.

As well Turkey has started to be included in the Cyprus problem since 1950. The period of the Democratic Party has been the Cyprus problem one of the most important foreign policy issues. Turkey does not go into struggle on Cyprus that the Great Britain remains her control. Turkey thinks that if England wants to go out from Cyprus then has a right to say on Cyprus. Because Cyprus is very close to Turkey for geographical and historical. At this moment there was a serious and heavy competition on Cyprus between Turkey and Greece. Turkey's aim was not to persecuting the Cyprus Turks' from other states. If England went out from Cyprus it was not thought a solution without Turkey. And so Turkey began to take a step on this policy. But Turkey never followed complicate comprehension. She followed genial policy.

Especially, after the London Conference, Turkey has become officially part of the subject. Turkey has primarily want to continue the status quo. If this is not, it has argued the entire island should be given its. The division thesis came to the fore after 1955. During this period, foreign states have evaluated Turkey's Cyprus policy in accordance with their policies. This assessment shows the influence of the Cold War.

Key Words: The Cyprus Problem, The London Conference, Voronin, Milunoviç, Turkish-Greek Relations

GİRİŞ

Bu çalışmada, geçmişte ya da var olan bir durumu var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımı olan tarama modeli kullanılmıştır. Bu model çerçevesinde, konu ile ilgili olaylar kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır. Tarama modelinin araştırma yaklaşımına uygun olarak konu hakkındaki bilgiler, yazılı belgelere başvurularak elde edilmiş ve elde edilen dağınık bilgiler incelenen zaman ve mekân göz önüne alınarak bir sistem içinde bütünleştirilerek yorumlanmıştır.

Bu doğrultuda makalenin ana konusunu, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde yer alan belgelere göre yabancı elçi ve devlet görevlilerinin Türkiye'nin Kıbrıs politikasına ait görüşleri oluşturmuştur. Bu bağlamda görüşler dönemi içindeki gelişmeler göz önüne alınarak incelenmiştir. Kıbrıs konusunu değerlendiren anı türü eserlerde, kitap ve makalelerde genel olarak Kıbrıs politikası değerlendirilmiştir. Bu çalışmalarda özel olarak Rus, Alman ve Yugoslav elçilerinin görüşlerine rastlanmamıştır. Dolayısıyla ele alınan bu makalede daha önce rastlanmayan söz konusu elçilerin görüşleri özel olarak incelenmeye çalışılarak bu konudaki eksikliğin bir parça da olsa giderileceği düşünülmüştür. Elbette sadece Cumhuriyet Arşivi belgeleri ışığında konunun değerlendirilmesi yeterli değildir. Ancak sınırlı bile olsa bundan sonraki çalışmalara bir basamak teşkil etmesi açısından fayda sağlayacağı da unutulmamalıdır. Belgelerin değerlendirilmesine geçmeden önce konuya dair bir altyapı oluşturması gayesiyle Kıbrıs sorununun tarihi gelişimine göz atmak faydalı olacaktır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın tadili için sarf edecekleri emeğe bedel olarak Avusturya ve İngiltere toprak talep etmişlerdir. Avusturya Bosna Hersek'in kendisine terkini talep ederken İngiltere de Kıbrıs'ı istemiştir (Karal, 2011, s. 70-73). Kıbrıs'a İngiltere'nin fiilen yerleşmesini sağlayan ve Türk hâkimiyetini azaltan antlaşma 4 Haziran 1878 tarihinde İstanbul'da imzalanmıştır (Uçarol, 2001, s. 135-136). Buna göre, Kıbrıs üzerinde Osmanlı Devleti'nin hükümlerlik hakkı kayıtsız şartsız

terkedilmemiş, Batum, Kars gibi Türk şehirlerinin Rusya'nın iadesine kadar vekâleten bırakılması benimsenmiştir (Tarkan, 1975, s. 67-68). Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında savaşa girmesini bahane olarak gösteren İngiltere bu fiili durumu bir adım öteye götürmüş, 5 Kasım 1914'te tek taraflı olarak adayı ilhak etmiştir. Osmanlı Devleti'nin protesto etmesi ise durumu değiştirmemiş, 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile adanın hükümranlılığı İngiltere'ye resmen bırakılmıştır (Alasya, 1964, s. 134-135).

İngiltere'nin II. Dünya Savaşı sonrasında sömürgelerinden çekilmeye başlamış olmasını fırsat bilen Kıbrıs Rumları adanın bağımsızlığı için harekete geçmişlerdir. Ancak, esas hedef adanın Yunanistan'a ilhakıdır. Yunan Kralı Naibi Damaskinos 12 Ada ile birlikte Kıbrıs'ın da kendilerine verilmesi gerektiği görüşünü 1945 yılında İngiltere'ye yaptığı ziyarette basın yolu ile kamuoyuna duyurmuştur. Ayrıca, 1931 yılında çıkardıkları isyan (Mütercimler, 2007, s. 29-30) sebebiyle Kıbrıs dışına sürülmüş olan papazların Kıbrıs'a dönüşüne 1947'de adaya vali olarak atanan Lord Winster'in izin vermesi bu yeni dönemin habercisi olarak algılanabilir. Yine bu noktadan olmak üzere valinin öncülüğünde Başyargıç Sir Edward Jackson başkanlığında oluşturulan bir Danışma Meclisi vasıtasıyla İngiltere'nin adaya özerklik verme çalışmalarına başladığı görülmektedir (Sakin ve Dokuyan, 2010, s. 33-34).

Bu arada Rumların Enosis çabaları adadaki Türkleri rahatsız etmiştir. Bunun üzerine 28 Kasım 1949'da birincisi, daha geniş katılım sağlanmak suretiyle 11 Aralık 1949'da ikincisi düzenlenen miting Lefkoşa'da bulunan Ayasofya Meydanı'nda gerçekleştirilmiştir (Değerli, 2012, s. 87; Keser, 2007, s. 32-33). Ancak 12 Ocak'ta Atina Üniversitesi öğrencilerinin Enosis için tertip ettikleri bir mitingle Yunan halkının Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması hususundaki tavrı dünyaya ilan edilmiş (Cumhuriyet Gazetesi, 13.01.1950, s. 1, 3), 15-22 Ocak 1950'de Rum Kilisesi Adayı Yunanistan'a bağlamak amacıyla bir halk oylaması düzenlemiştir. Bu oylamada halka Enosis'i istiyoruz ya da istemiyoruz cevaplarını içeren iki seçenek sunmuştur. Plebisitin sonunda adada bulunan 224.757 kişiden ibaret Rum ahalinin %95,7'sini oluşturan 215.108 kişi istiyoruz cevabını vermiştir (Göktepe, 2002, s. 944).

Başpiskopos Makarios'un 1951 yılında Enosis'i gerçekleştirmek için çabaları artmış, Yunanistan'ın adaya olan ilgisi açıklık kazanmaya başlamıştır. 16 Şubat 1951'de Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Yunan parlamentosunda yaptığı konuşmada 1915'ten beri aday istediklerini, hiçbir şekilde bundan vazgeçmeyeceklerini ifade etmesiyle sorun farklı bir boyut kazanmaya başlamıştır (Değerli, 2012, s. 88).

Bu dönemde Türkiye'nin Kıbrıs konusuna bakışı ise daha farklıdır. Zira CHP milletvekili Cevdet Kerim İncedayı, TBMM Genel Kurulu'nun 23 Ocak 1950 tarihli toplantısında Kıbrıs konusuna dikkat çekmiş, Cumhuriyetin 10. yılında ilçe merkezlerinden gönderilen topraklar ile Kıbrıslı gençlerin bir şişede biriktirerek hediye ettikleri kana dair Başbakanlığa soru önergesi vermiştir. Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak önergeye cevaben "Kıbrıs meselesi diye bir mesele yoktur. Çünkü Kıbrıs İngiltere'nin hâkimiyeti altındadır. İngiltere'nin bu adayı başka bir devlete devretmek hususunda en küçük bir niyeti, bir temayülü olmadığını biliyoruz" (TBMM, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 8. Dönem 23. Cilt, 4. Birleşim, s. 288-290) sözleriyle hükümetin konuya yaklaşımını dile getirmiştir. Bunun üzerine söz alan İncedayı, Atatürk'ün Türk milletinin bağımsızlığı için yaptıklarını dile getirmek suretiyle başladığı konuşmasına hükümetin Kıbrıs politikasını eleştirerek devam etmiştir. 14 Mayıs 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti de önceliği Türk-Yunan ilişkilerinin iyi olmasına vermiş, Kıbrıs konusunu ikinci plana itmiştir. Hatta Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü Yunan gazetecilerin Kıbrıs'a dair sorusunu Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs sorunu diye bir sorun yoktur şeklinde cevaplamıştır (Mütercimler, 2007, s. 90). Bu noktada CHP ile DP'nin Kıbrıs

politikalarının dış işleri bakanları tarafından verilen demeçler doğrultusunda benzerliği görülmektedir.

21 Şubat 1951 tarihli Zafer gazetesinde Bahadır Dülger imzalı bir yazıda, Yunanistan'ın öteden beri gizli olarak yürüttüğü Kıbrıs'ı ilhak planını artık aşikârane sürdürmekte bir mahzur görmediği, bunun sebebinin ise uluslararası camiada meselenin Yunanistan'ın istediği şekilde olgunlaştırılması olduğu ifade edilmiştir. Yazının devamında konunun bu şekilde kabulünün Türkiye tarafından mümkün olmadığı, adanın statüsü, stratejik konumu ve Türkiye'nin güvenliği açısından ele alınmış, Kıbrıs'ın Türkiye'ye verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Armaoğlu, 1963, s. 26-27). Ayrıca Türkiye Milli Gençlik Komitesi'nin 16 Temmuz 1952'de yayınladığı beyanname ile Yunan Hükümeti eleştirilmiş, Kıbrıs'ın tarihi, coğrafi, iktisadi ve askeri açıdan Anadolu'ya bağlılığı ortaya konmuştur. Ayrıca Türk Hükümeti sert bir dille uyarılmıştır (Armaoğlu, 1963, s. 36). Ancak DP hükümeti NATO'ya girmeyi ana hedef olarak değerlendirdiği için bu meselenin üzerine gitmemeyi uygun görmüştür (Değerli, 2012, s.89).

10 Ağustos 1953'te Kıbrıs Başpiskoposu Makarios Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine self-determinasyon başvurusunu yaparken 23 Eylül'de İngiliz Dışişleri Bakanıyla görüşen Yunan Başbakanı Papagos da Kıbrıs'ın ilhakını talep etmiştir (Sakin ve Dokuyan, 2010, s. 41). Yunanistan'ın konuyu 3 Mayıs 1954'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na götüreceğini ilan etmesi üzerine Türkiye, Yunanistan'a nota vermiştir. Bunda Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu'nun talebi etkindir. İlhak çabasının Türk-Yunan ilişkilerine zarar vereceği ifade edilmişse de Yunan Hükümeti bu notayı ciddiye almamış (Değerli, 2012, s. 89-90), 16 Ağustos 1954'te Yunan Başbakanı General Aleksandru Papagos imzalı bir dilekçeyi Dışişleri Bakanı Stefanopoulos Kıbrıs'ta self-determinasyon isteğiyle BM Genel Kuruluna vermiştir (Keser, 2007, s. 38-39). 20 Ağustos 1954'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda görüşme yapılmasını resmen talep etmiştir. Yunanistan'ın beklentisinin aksine Genel Kurul 17 Aralık'ta yaptığı toplantıda konunun görüşülmesini reddetmiştir (Değerli, 2012, s. 90). Diplomatik yollardan davasına destek arayan Makarios Nisan 1955'te Bandung'a katılmıştır. Bandung, Bağlantısızlık Hareketi'ne doğrudan yol açmamasına rağmen, BM içerisinde Asya-Afrika grubunun oluşmasına ve sömürgeciliğe karşı iki kıtanın ortak bir mücadele yürütmesine karşı kararlar almış bir toplantıydı. Bu toplantıda Makarios hem Ortodoksların temsilcisi hem de İngilizlere karşı 'Kurtuluş Savaşı' veren bir lider görüntüsü içerisinde dünyadan destek almaya çalışmıştır (Hasgüler, 2007, s. 107). Ancak siyasetin hedeflerine ulaşmalarını sağlamayacağını düşünen Kıbrıs Rumları 1 Nisan 1955'ten itibaren EOKA ile tedhiş eylemlerine başlamışlardır. Haziran'a kadar İngilizler hedef alınırken bilahare Türkler de hedef olmuştur (Tarkan, 1975, s. 75-77; Kürşad, Altan ve Egeli, 1978, s. 151-154). Bu durum karşısında Türk basını ve gençlik örgütleri sessiz kalmamış, sert bir dille durumu gündeme getirmiştir (Armaoğlu, 1963, s. 112-116; Alasya, 1964, s. 143).

1.Londra Konferansı

İngiltere'de 1955'te Muhafazakâr Parti iktidara gelmiştir. Bu andan itibaren İngiltere'nin Kıbrıs politikasını değiştirmeye başladığı görülecektir. Bunun ilk adımı yeni hükümetin Kıbrıs meselesinin halli için bir konferans tertiplemeye karar vermesidir. Bu cümleden olmak üzere 30 Haziran 1955 tarihinde Türk ve Yunan hükümetleri resmen davet edilmiştir. Türkiye'nin konferansa davet edilmek suretiyle resmen taraf haline getirildiği konferansın 29 Ağustos'ta Londra'da toplanması kararlaştırılmıştır (Sakin ve Dokuyan, 2010, s. 54-55). Ancak bu durum Kıbrıs'taki şiddet olaylarını artırırken Türkiye'nin de konuya dair hassasiyetini ve yaklaşımını etkilemiştir (Armaoğlu, 1963, s. 117). Rumların Enosis'i gerçekleştirme yolundaki ciddi adımları İngiltere'nin adadaki hâkimiyeti yitireceği korkusuna kapılmasına yol açmıştır. Bunun üzerine İngiltere konferansa Türkiye'yi de davet etmekle

Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya getirmek suretiyle hâkimiyetini devam ettirmeyi düşünmüştür (Yüksel, 2011, s. 105).

Konferansta savunulacak Türk tezi Fatin Rüştü Zorlu başkanlığında konferansa katılacak Türk heyeti tarafından yaklaşık dört hafta içerisinde hazırlanmıştır. Buna göre, Lozan Antlaşması'nın 16. maddesine göre Türkiye'nin Osmanlı Devleti'nden ayrılan topraklar üzerinde hak talep etmesi mümkün değildir. Bununla birlikte Türkiye'nin ada üzerindeki egemenlik hakkını İngiltere'ye devrettiğini, adadaki Türklerin istedikleri takdirde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçebileceklerini ifade eden antlaşmanın 30. ve 31. maddeleri¹ Kıbrıs'a ayrılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin tarihi, coğrafi, etnik ve stratejik sebeplerle adaya ilgilenmesinin bir zorunluluk olduğu ve adanın Yunanistan'a değil Türkiye'ye devredilebileceği dile getirilmiştir (Sakin ve Dokuyan, 2010, s. 57-58).

27 Ağustos'ta İngiltere'ye ulaşan Türk heyetinin başkanı Fatin Rüştü Zorlu'ya Başbakan Menderes çektiği bir telgrafta; *"Memlekette hâkim olan heyecan ve yaptığım beyanatın bütün memleketçe tam bir tasvipte karşılanmış olması başka türlü hareket etmek yani asgari şartımızın Kıbrıs'ta statükonun muhafazasıdır şeklindeki mutlak ve kati ifadenin gayri mahsus bir şekilde dahi hududu haricine çıkmanın hükümetimiz için asla bahis mevzuu olmayacağı aşikârdır"* ifadesine yer vermek suretiyle izlenecek politikanın sınırını bir kez daha vurgulamıştır (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 1.8.19, Belge No:1).

28 Ağustos 1955 tarihinde Londra'daki Türk elçiliğinden Başbakanlığa gönderilen şifreli bir telgrafta da Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes ve Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri M. Nuri Birgi ile birlikte İngiltere Dışişleri Bakanı Maurice Harold Macmillan'ı ziyaret ettikleri kaydedilmiştir. Bu toplantıya ayrıca Kabine Genel Sekreterinin Askeri Muavini ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Ward ile birlikte Ankara'daki İngiltere elçisinin de katıldığı ifade edilmiştir. Macmillan öncelikle ertesi gün başlayacak kongrenin prosedüründen şöyle bahsetmiştir:

1- Konferansta yapılan müzakereler müşterek tebliğ halinde matbuata aks olunmalıdır. Bu kaideye uyulmaması durumunda herkes kendi görüşünü açıklamakta serbest olur.

2- Toplantılarda eğer mahzurlu görünmüyorsa riyaset İngiltere'de kalmalıdır. Çünkü davet eden memleket İngiltere'dir.

3- Heyet reisleri tarafından irad olunacak nutuklar kendi hükümetlerinin noktai nazarını açıkça ifadeye matuf olup yekdiğerine cevap teşkil etmeden her gün biri olmak üzere üç günde irad edilmelidir ve alfabetik sıra Fransızca olmalıdır. Münakaşalar, nutuklar safhası bittikten sonra açılmalıdır. Ancak davet eden memleket olması hasebi ile açılış nutkunun da İngiltere tarafından verilmesi tabiidir.

4- Celseler 11'den öğleye kadar yapılmalı ve öğleden sonralarla akşamlar hususi müzakerelere zemin hazırlayacak şekilde kullanılmalıdır (BCA, Fon Kodu: 010.09, Yer Kodu: 109.341.4, Belge No:1).

Türk Büyükelçiliği, bu şekilde bir prosedür uygulanmasının sebebinin konferansı 4 gün kadar uzatıp bazı hal çareleri üzerinde çalışma imkanı bulmaya matuf olduğunu kaydetmektedir (BCA, Fon Kodu: 010.09, Yer Kodu: 109.341.4 Belge No:1). Yunanlılar için meselenin adanın Yunanistan'a ilhakıyla sonuçlanacak self-determinasyondan ibaret olduğunu dile getiren büyükelçi İngilizler için ise self-government yolunun çözüm olarak benimsendiğini

¹ Aslında Lozan Antlaşması'nın 20. ve 21. maddeleri olması gerekirken Türk tezinde sehven olsa gerek 30. ve 31. maddeler olarak kaydedilmiştir. Orijinal metin için bkz. *DÜSTUR*, 3.Tertip, 5. Cilt, 11 Ağustos 1339-19 Teşrinievvel 1340, İstanbul 1931, s.28-29

ifade etmiştir. Macmillan, adada bir hal çaresine bakılmak gerektiğini, self-determinasyon'a mani olmakta ısrar etmenin ve sömürge rejiminin devamında zorluklar olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca müzakerelere başlamadan kesin pozisyon almanın doğru olmadığını belirtmiştir. Türk Büyükelçisi cevaben; Lozan Antlaşması'ndan itibaren Türkiye'nin Türk-İngiliz dostluğunu devam ettirmek için Kıbrıs meselesindeki her türlü tahrike aldırılmadan politika belirlemiş olduğunu kaydetmiştir. Hatta bu noktada Kıbrıs Türklerinin Türkiye'ye ilhak taleplerini geri çevirdiğini, bunun yerine kültürlerini koruyarak sadık bir İngiliz tebaası olmalarını salık verdiğini ifade etmiştir (BCA, Fon Kodu: 010.09, Yer Kodu: 109.341.4 Belge No:2). Sözlerinin devamında *"Her şeyin bir hududu vardır. İngiltere kendi hukukunu olduğu gibi muhafaza ettiği müddetçe cidden biz bu nazik rolde devam edeceğiz, fakat bu hususta İngiltere'nin yapacağı herhangi bir inhiraf halinde Türkiye'nin de politikasını tadil etmesi ve kendi milli arzusuna uyarak coğrafi, tarihi ve stratejik bakımdan Anadolu'nun bir parçası olan Kıbrıs'ı talep etmesi pek tabii olacaktır"* demiştir (BCA, Fon Kodu: 010.09, Yer Kodu: 109.341.4 Belge No:3). Telgrafın sonunda muhalif İngiliz gazetecilerinden ve dışişleri bakanından alınan intibaya yer verilmiş, İngilizlerin muhtemel bir hal çaresi olarak adaya ileride bir self-determinasyon fırsatı verileceği vaadi ile Yunanistan'a taviz vermek suretiyle hareket etmeyi planladıklarını anladıklarını kaydetmiştir (BCA, Fon Kodu: 010.09, Yer Kodu: 109.341.4, Belge No:4).

İngiltere, Türkiye'yi Yunanistan ile birlikte 1955'te Kıbrıs konferansına davet etmiştir. (Açıkkaya ve Yalçın, 2013, s. 42) 29 Ağustos'ta başlayan Londra Konferansı'nda Türkiye, Kıbrıs'ın statükosu değiştirilecekse adanın Türkiye'ye geri verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yunanistan ise self-determinasyon hakkının tanınmasını ve bu şekilde adadaki nüfus üstünlüğünden hareketle adayı Yunanistan'a bağlayabileceğini düşünmekteydi (Armaoğlu, 1963, s. 141-145).

Tarafların farklı tezler ileri sürerek birbirlerinin tezlerine yaklaşmamak noktasındaki kararlı tutumlarının yanı sıra İstanbul ve İzmir başta olmak üzere Rumlara karşı bir tedhiş eylemi haline gelen 6-7 Eylül olaylarının patlak vermesi sonucu konferans bir sonuca bağlanamadan 7 Eylül 1955'te sona ermiştir (Armaoğlu, 1963, s. 156). Sonuç alınmamasında diğer bir etken de Yunanistan'ın bütün ada için ortak bir self-determinasyonda ısrarcı olmasıydı. Bunun çoğunluğu Rumların teşkil ettiği adada kolayca Enosis'i gerçekleştirmek anlamına geldiği açıktır. Türkiye'nin böylesi bir yaklaşımı kabul etmesi söz konusu değildir (Vatansever, 2012, s. 1499).

Her ne kadar konferans bir sonuç bildirgesi yayınlanmadan dağılmış olsa da konferansta hem Kıbrıs meselesi açısından hem de Türkiye açısından önemli sonuçlar ortaya konulmuştur. Bu konferans sonunda artık Kıbrıs meselesi bir uluslararası mesele halini aldığı gibi Türkiye'nin de meselede taraf olduğu Yunanistan tarafından kabul edilmek zorunda kalmıştır (Göktepe, 2002, s. 945). Ayrıca, İngiltere self-determinasyonun olumsuz yanlarını göstermek için dile getirdiği "taksim" tezi ile yeni bir çözüm şeklini gündeme getirmiş, Türkiye'de bu "ya taksim, ya ölüm" şeklinde slogana dönüşmüştür (Mütercimler, 2007, s. 105).

Bu tarihlerde taksime dair İngiltere ve Kıbrıs hükümeti bir çalışma başlatmıştır. Daily Telgraf Lefkoşa özel muhabiri tarafından kaleme alınan *"Kıbrıs Meselesinin Hallinde Taksim Şekli Saha (Rağbet) Kazanıyor"* başlıklı bir yazıda taksimin muhtemel bir hal çaresi olarak ön plana çıkmaya başladığına dair kuvvetli emarelerin var olduğundan bahsedilmiştir. Taksimin çok beğenilmeyen bir çözüm olsa da en son çare olarak ele alındığı ve konuya dair Kıbrıs'ta mali, iktisadi ve nüfus bakımlarından mümkün olan en geniş raporu hazırlamak üzere tetkikler yapıldığı bilgisi kaydedilmiştir. Ayrıca, rapora dair daha önce hiçbir resmi beyanat olmamasına rağmen Lefkoşa'daki gazetecilerin Kıbrıs Valisi Harding'den rapora dair açıklama istedikleri ifade edilmiş, vali; *"Taksim şeklinin tazammun edebileceği birçok ve muhtelif meselelerin tetkikati*

Kıbrıs hükümetinin ve İngiltere Müstemlekeler Nezareti'nden almış olduğu talimat üzerine yapılmaktadır" cevabını vermiştir (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.8, Belge No:1-2).

2.Yabancıların Bakış Açısıyla Türkiye'nin Kıbrıs Politikası

Kıbrıs sorunu sadece İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'yi ilgilendiren bir konu olmamış, başta ABD olmak üzere Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve Almanya gibi ülkelerin de dikkatini çekmiştir. Zaman zaman ABD'nin arabuluculuk çabalarına şahit olsak da İngiltere üstünlüğü elden bırakmamaya çalışmıştır.

Yabancıların bakış açısına dair ilk olarak değinilecek görüşler Rus Maslahatgüzarı Voronin'in değerlendirmeleridir. "Son Kıbrıs Olayları Dolayısıyla Rus Maslahatgüzarı Voronin'in Söyledikleri" başlıklı arşiv belgesi 1955 tarihlidir. Görüşlerin Rusya'nın menfaati gözetilerek anlatıldığı bir vakıadır. Özetle Türkiye'nin siyaseti Rusya'nın çıkarları ekseninde değerlendirilmiş ve eleştirilmiştir. Voronin sözlerine Türkiye'nin dış politikasına dair eseflerini dile getirerek başlamıştır. "Hadiseler Türkiye'nin gözlerini açtı zannettik. Filvaki müşkül anlarında Amerika Türkiye'yi desteklememiş bilakis kösteklemiştir. Bu hadiselerden, Türkiye'nin ibret ve ders aldığı bir aralık umduk. Tabiatıyla birdenbire bizim bloka iltihak edeceğini ümit etmiyorduk. Fakat hiç olmazsa bize karşı daha yumuşak, daha aşağıdan alır bir tavır takınacak, kendi siyasetinde daha tarafsız ve mutedil bir hava eseceğini zannettik" ifadeleri ile sözlerine başlayan Voronin, Türk Dışişleri Bakanlığının çekingen olarak nitelediği politikasının sebebini senelerdir kendilerine karşı düşmanca tavır takınmanın mahcubiyeti sandıklarını dile getirmiştir. Elçilerinin Türkiye ile ilişkilerini iyileştirmek için çeşitli fırsat sunduğunu ancak Türkiye'nin bunları görmezden geldiğini ifade eden Voronin, "Amerika bile fırsat zuhurunda hiç kaçırmıyor, bizimle dostluk kurmaya çalışıyor. Hâlbuki Türkiye hala kraldan fazla kral taraftarıdır" şeklindeki ifadeleriyle Türk dış politikasına eleştirilerini sürdürmüştür. Bilahare bunun sebebini Amerika'nın Türkiye'ye talimat vermesi olarak iddia eden Voronin Türkiye'ye Kruşçef'ten gelen bir tehdide karşılık Amerika'nın da Türkiye'yi şiddetli bir şekilde savunması gerektiğini dile getirmiştir. Türkiye'nin bunu Amerika'dan kendi fedakârlığına karşılık isteme hakkı olduğunu, ancak Türkiye'nin bunu talep etmediğini kaydetmiştir. Sözlerine; "Şayet Türkiye'nin böyle inatçı bir siyaset takip etmesi için Amerika talimat vermiyorsa Türk Hariciyesi kendiliğinden böyle davranıyorsa o takdirde başlarına gelenden kendileri mesuldür. Her iki halde de Türk dış siyaseti muvaffak olmuyor demektir" şeklinde devam etmiştir. Bundan sonra Kruşçef'in tehditkârane ifadelerinin sebebini Türkiye'nin yukarıda eleştirdiği dış politikası olduğunu dile getiren Voronin, Sovyetlerin politikasına göre hareket etseydi Makarios'u yola getirmek için çalışacaklarını iddia etmiştir (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.7, Belge No:1).

Rusya'nın sulh içinde birlikte yaşamayı istediğini ifade eden Voronin bunun kendisine yönelmiş NATO ve CENTO gibi kuruluşların feshine ve kendisine karşı kullanılacak yabancı üslerin komşularında bulunmamasına bağlamıştır. Bunların şu ana kadar gerçekleşmediğini, Rusya'nın dâhiyane dış politikası sayesinde NATO ve CENTO'nun dağılacağını, önce Kıbrıs'ın sonra da Mısır'ın Rusya'nın güdümüne gireceğini iddia etmiştir (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.7, Belge No:2). Böylece Rusya konuya dair gerçek niyetini açık etmiştir. Zaten, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını ifade eden Enosis'in Orta Doğu'da Sovyet tehlikesinin ortaya çıkmaya başladığı, Yunanistan'da komünist Markos'cuların iç savaş çıkardıkları bir zamana denk gelmesi dikkat çekicidir. Sovyetler Birliği Kıbrıs'tan İngiltere'nin çıkmasını sağlamak suretiyle adada bir komünist devlet kurmayı hedeflemiştir. Böylece Doğu Akdeniz'de dengeler Sovyetlerden yana dönecek, Batı bloğu zayıflatılmış olacaktır (Armaoğlu, Tarihsiz, s.529).

Voronin Türkiye'ye karşı sert eleştirilerine devam etmiş, "Türkiye akılluca bir siyaset takip etseydi hem bu tehlikeye düşmeyecek hem de Kıbrıs gailinden kurtulacaktı. Kıbrıs probleminin çözüm

anahtarını Türkler Amerika'da aradılar. Yanıldılar. O anahtarı Moskova'da aramaları lazımdı." Bundan sonra farkına varmanın bir anlam ifade etmeyeceğini dile getirmiş, "Türkiye dış siyasette daima treni kaçırıyor" eleştirisinde bulunmuştur. Raporunun sonunda eleştirilerini tehdide çeviren maslahatgüzar "Türkler, Kıbrıs mevzuunda çok sabrettik diyorlar. Rusya da Türkiye mevzuunda çok sabretti. Rusya, Türkiye'ye birçok defalar Amerika'ya fazla güvenmemesini, onlara arkasını dayayarak fazla kafa tutmamasını çok ihsas etti. Son defa Kıbrıs buhranı Rusya'nın nasihatlerinin yerinde olduğunu ispat etti" sözleriyle Türkiye'nin bunu anlamadığını ya da anlamak istemediğini belirtmiştir. Bundan sonra günahın kendilerinden gittiğini, Moskova'nın mukabil tedbirlere başvuracağını vurgulayan Voronin "Amerika bir üçüncü dünya harbini göze almak cesaretini gösteremeyince de Türkiye'yi kendi dertleriyle, gailleleriyle baş başa bırakacaktır" iddiasında bulunmuştur (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.7, Belge No:2).

Voronin'in raporu dönemin soğuk savaş politikalarına göre değerlendirilmelidir. Türkiye'nin ABD'den çok Kıbrıs konusunda İngiltere ile birlikte hareket tarzı belirlemeye gayret sarf ettiği bir ortamda olayı tamamen ABD güdümünde bir politika olarak değerlendirmesi bunun sonucudur. Görünen odur ki Rusya bir taşla iki kuş vurmanın arayışı içerisinde. Hem Kıbrıs'ı hem de Türkiye'yi bu sorun vesilesiyle kendi bloğuna çekmeye çalışmıştır. Ancak Türkiye'ye karşı kullandığı tehditkâr üslubun fayda sağlamadığı tarihi hadiselerle sabittir.

Yabancı görüşlerine dair ikinci değerlendirmeler Yugoslavya'ya aittir. Yine arşiv belgelerinde "Yugoslav Maslahatgüzarı Milunoviç ile Aynı Konuda Konuşma" isimli 1955 tarihli belge doğrultusunda Yugoslavya'nın konuya bakışı anlatılmıştır. Milunoviç sözlerine Yugoslav hükümetinin Türkiye ile samimi dost olmak istediğini ifade ederek başlamıştır. Yugoslavya'nın Türkiye'nin kötü duruma düşmesini istemediğini dile getiren maslahatgüzar Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin kötü duruma düştüğünü iddia etmiştir. Bunun sorumlusu olarak Türk Dış İşlerini göstermiş, ileri görüşlü olmamakla itham etmiştir. Bu sebeple kendilerinin de Türkiye'ye destek verememekten üzüntü duyduklarını dile getirmiştir. Sözlerine, "Amerika'nın Kıbrıs mevzuundaki davranışları Türkiye'yi 'Tarafsızlar Blokuna' kademe kademe yaklaştırmalıydı. Bizim Mareşal Tito bu işte mühim bir rol oynayabilirdi" şeklinde devam eden Milunoviç Türkiye'nin bozuk olan ekonomisi sebebiyle Amerika'dan yakasını bir anda kurtaramayacağını bildiklerini ifade etmiştir. Bunun çözüm yolunun ise gizliden gizliye buna teşebbüs etmesi lazım geldiğini, böylece Amerika'dan yardım alırken aynı zamanda hem Rusya'dan hem de Tarafsız Bloktan yardım temin etmesinin mümkün olabileceğini iddia etmiştir (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.7, Belge No:3).

Türkiye'nin Rusları kızdırmakla büyük hata yaptığını da dile getiren maslahatgüzar, Rusların taksim fikrine yanaşmaları için Türk dış politikasının Tarafsızlara doğru kaymasıyla mümkün olabileceğini öne sürmüştür. Böylece Türkiye topraklarındaki NATO üslerini yavaş yavaş tasfiye eder, Ruslar da kendilerine yönelmiş tehdidin uzaklaştığını gördükten sonra Kıbrıs konusunda tam anlamıyla Türkiye'yi destekler bir politika takip ederlerdi, demektedir. Ancak gelişmelerin aksi istikamette olduğunu ifade eden Milunoviç sözlerine şu şekilde devam etmiştir;

Rusya, NATO üsleri tehlikesinin kendi topraklarından uzaklaşmadığını görerek bu üsleri arkadan çevirme hareketine girişti ve bunda muvaffak olmak için çok kozları var. Filvaki Kıbrıs'ın tam istiklal talebi üzerinde durması şimdi kuvvetle muhtemeldir. Çünkü Enosis'i Kıbrıslı komünistler isteyemezler. Yunanistan'a ilhak edilirse Kıbrıs'taki Komünist Partisi feshedilir. Makarios da Yunanistan'a ilhakı istemez. Çünkü kendisi devlet reisliğinden eyalet valiliğine düşer. Belki de kilisesine kapanmak zorunda kalır. Binaenaleyh, Kıbrıs'ta bir

referandum yapıldığı takdirde tam istiklal taraftarlarının ezici bir çoğunluk alacaklarına şüphe yok. O takdirde de adada bir komünist devlet kurulması çok mümkün. Rusya'nın da istediği esasen budur (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.7, Belge No:3-4).

Konuya bir başka açıdan, ekonomik yönden değinen maslahatgüzar Türkiye'nin Kıbrıs sebebiyle ekonomide zor bir duruma düştüğünü dile getirmiş, "Söylendiğine göre günde 10 milyon lira fazla bir masraf oluyormuş. Türkiye buna uzun müddet nasıl katlanabilir? Binaenaleyh Türkiye Amerika'ya rest çekmek zorundadır" iddiasını yinelemiştir. Son olarak gelinen noktada izlenecek politikayı iki noktada özetlemiştir. Amerika'nın Küba hadisesinde olduğu gibi üçüncü dünya savaşını göze almak pahasına Rusya'yı Kıbrıs'a karışmaması gerektiği noktasında uyarabileceğini ve Makarios'a kendi hal şeklini empoze edeceğini ya da Türkiye'nin Rusya ile pazarlığa girmek suretiyle konuyu çözebileceğini belirtmiştir (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.7, Belge No:4).

Görünen o ki, Yugoslavya her ne kadar Tarafsızlar Bloğu içinde görünüyorsa da Rusya taraftarı bir yaklaşım sergilemektedir. Öne sürdüğü çözüm şekilleri Türkiye'nin Rusya'nın güdümünde hareket etmesini netice verecek cinstendir. Türkiye'nin çıkarlarından ziyade Rusya'nın bölgedeki hâkimiyetini güçlendirmeye yönelik gözükmektedir.

Kıbrıs meselesine dair üçüncü değerlendirme de Alman ateşemiliterinin beyanatıdır. Ateşemiliter Türkiye'nin Amerika'yı dinlemeyerek 2-3 ay öncesinde adaya çıkarma yapması gerektiğini iddia etmiştir. Ancak artık bunun mümkün olamayacağını dile getirerek "Türklerin kaybettiklerini kabul etmelerinden başka çare yoktur. Zararın neresinden dönülürse kardır" ifadeleriyle sözlerini tamamlamıştır (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.7, Belge No:5).

Dördüncü bir görüş olarak Başbakan Adnan Menderes'e hitaben yazılmış A. Smith imzalı 7 Temmuz 1956 tarihli bir belgede Türkiye'nin Kıbrıs politikaları hakkında İngiltere'deki birçok kimsenin minnettar olduğu dile getirilmiştir. Bu belgeye geçmeden önce Londra Konferansı sonrasındaki gelişmeler kısaca şöyle özetlenebilir. Londra Konferansı sonrasında adada EOKA şiddetini artırmıştır. Makarios'la muhtariyet konusunda yapılan görüşmeler Türklerin statükonun korunması tezinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Bu şartlar 1956 yılı sonuna kadar Türkiye ile İngiltere arasındaki münasebetleri şekillendirmiştir (Armaoğlu, 1963, s. 205). 1955-1956 yılları arasında muhtariyet konusunda uzlaşma sağlamak amacıyla Makarios ile görüşmeler gerçekleştiren İngiliz hükümeti bir sonuç alamamıştır. Bunun üzerine İngiltere, Makarios ve üç arkadaşını EOKA'nın yöneticisi oldukları ve tedhiş eylemleri planladıkları gerekçesiyle Lefkoşa Uluslararası Havaalanında 9 Mart 1956'da tutuklamış ve Seychelles adalarına sürgün etmiştir. Ancak bu durum tedhişi daha da şiddetlendirmiştir (Keser, 2007, s. 91-93). Makarios görüşmelerinin boşuna kürek çekmek olduğunu gören İngiltere, Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd'u, 11-13 Mart 1956 tarihleri arasında Ankara'ya göndermiştir. Hem Kıbrıs meselesinde, hem de Orta-Doğu meselelerinde Türk Hükümetinin işbirliğinin önemini düşünmeye başlayan İngiltere bu ziyaretle Türkiye'yi teskin etmeyi amaçlamıştır (Sakin, 2014, s. 464).

İşte böyle bir sürecin akabinde "Kıbrıs'ın yüz kızartıcı bir şekilde Yunanistan'a teslim edilmesine mani olmanıza teşekkür ederiz" diyen A. Smith, Yunanistan'ın tarihi, siyasi ve manevi bakımından Kıbrıs üzerinde hiçbir hak iddia edemeyeceğini vurgulamıştır. Kıbrıs'a özerklik verilmesinin büyük bir hata olacağını iddia eden Smith bunun sebebini Kıbrıs Rumlarının adayı Yunanistan'a devredeceklerini, bunun sonucunda da adadaki Türklerin azınlıkta kalarak ıstırap çekecek olmalarına bağlamıştır. Sözlerine "İngiliz hükümetinin bu ve buna mümasil meselelerdeki zaafından dolayı utanç duyuyoruz. Herkesi memnun etmeye çalışıyorlar fakat neticede kimse memnun edilmiş olmuyor. Artık bundan böyle Kıbrıs'taki tedhişçilere karşı daha azimli bir hareket tarzı ihtiyar

edeceklerini ümit ederim" ifadeleriyle devam eden Smith son söz olarak "Hattı hareketinizi asla gevşetmeyiniz. Azimle karşı durun ve Kıbrıs'ın Yunan idaresine geçmesini daima reddediniz" demiştir (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 6.31.1, Belge No:1; Belgenin orijinali için bkz. Ek:1).

Yabancıların bakış açısına son bir örnek olmak üzere 14 Şubat 1959'da Almanya Eğitim Bakanlığı müşaviri, Doçent Alfred Leopold Müller isimli şahısın Başbakan Adnan Menderes'e hitaben kaleme aldığı mektup incelenmelidir. Bu mektubu değerlendirmek adına da kısaca Temmuz 1956'dan 1959'a Kıbrıs meselesinin geldiği durum belirtilmelidir. Bu cümleden olmak üzere 7 Temmuz 1956'da gazetelere yansıyan haberlere göre İngiltere, Kıbrıs halkına önce özerklik vermek ve on yıl sonra da kendi istikbalini tayin etme hakkını tanıyan plandan Türkiye'nin baskıları sonucunda vazgeçmiştir (Milliyet Gazetesi, 07.07.1956, s. 1). Bundan sonra Kıbrıs'ta durumu normalleştirmek için iki yol olduğunu düşünen Londra'ya EOKA'nın kesin bir şekilde yok edilmesi ya da Türkiye ve Yunanistan'ın ikisinin birden kabul edecekleri yeni bir politika belirlemeyi hedeflemiştir. İngilizler her ikisini de uygulama kararı almıştır (İrkiçatal, 2012, s. 197-198). 12 Temmuz 1956'da hâkim Lord Radcliffe Kıbrıs'a anayasa komiseri olarak atanmıştır (Alasya, 1964, s. 145). Self-determinasyon prensiplerine uygun olarak hazırlanacak bir anayasa ile Kıbrıslı Rumlar ve Türklere her türlü anayasal platformda nispi temsil imkânı sağlamayı amaçlamıştır. Ancak Yunanistan ve Rumlarca self-determinasyon için nihai bir zaman vermediği gerekçesiyle reddedilmiştir. Bununla birlikte bu teşebbüsün görüşmelere zemin hazırlayacağını düşünen Türkiye konuya olumlu yaklaşmıştır (Göktepe, 2002, s. 946).

12 Ekim 1956'da Türk Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri M. Nuri Birgi'nin, İngiltere Büyükelçiliğinden Michael Stewart'a Türkiye'nin nihayetinde Kıbrıs'ın taksim edildiği bir çözümden yana olduğunu belirtmesi Türkiye'nin taksim konusuna ehemmiyet atfettiğinin bir göstergesidir. Bu andan itibaren Türkiye'nin Kıbrıs konusuna bakışı taksim yönünde şekillenmeye başlamıştır (Sakin, 2014, s. 466-467). Milliyet gazetesinde de Radcliff'in hazırladığı yeni Kıbrıs anayasasına değinilmiş, Yunanistan'ın bunu İngiliz oyunu olarak nitelendirdiği yazılmıştır (Milliyet Gazetesi, 14.10.1956, s. 1). Bu arada Lord Radcliffe 16 Kasım'da raporunu sunmuştur (İrkiçatal, 2012, s. 207-208). Aynı gün Başbakan Menderes Nihat Erim'i Başbakanlığa çağırarak kendisini Kıbrıs meselesi konusunda bir rapor hazırlamakla görevlendirmiştir. Meselenin aldığı ehemmiyet ve işin milli mahiyeti doğrultusunda bir rapor hazırlamakla görevlendirilen Erim 24 Kasım'da raporunu hükümete sunmuştur. Erim raporunda uluslararası hukuk çerçevesinde neler yapılabileceğini kaydetmiştir. Buna göre, "Kıbrıs'ın İngiltere'de kalmasını isteriz" ifadesinin Birleşmiş Milletler tarafından hoş karşılanmayacağını dile getirmiş, adanın sadece Türkiye'ye verilmesi gerektiği tezini iki noktadan ele alan Erim, stratejik, tarihi ve emniyet açısından böyle bir istek makul ise de Lozan Antlaşmasındaki ilgili maddeler gereğince hukuken imkânsız olduğunu ifade etmiştir. Erim, meseleyi uzlaşma suretiyle çözenin Kıbrıs adasının taksiminden geçtiğini dile getirmiş, self-determinasyon prensibinin ayrı ayrı her iki topluluğa uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Böylece iki toplumun önüne anavatanları olarak gördükleri ülkeye bağlanma imkânının sunulacağı ve taksimin gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Erim özellikle Birleşmiş Milletler Anayasasının 73. ve 76. maddelerine dikkat çekmiştir. Bu maddelerdeki hukuki boşlukların değerlendirilmesini, self-determinasyon veya self-government uygulamalarını taksime çevirecek adımlar atılmasını tavsiye etmiştir (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 38.227.1 Belge No:1-13).

Erim raporundan sonra 15 Aralık 1956 tarihinde Hürriyet Partisi İzmir milletvekili Cihat Baban'ın TBMM'ne verdiği soru önergesiyle Kıbrıs sorunu meclis gündemine alınmış ve 28 Aralık'ta görüşülmüştür. Baban, Londra Konferansı sonrasında Türkiye'nin Kıbrıs politikasında ne gibi bir değişiklik olduğunu sormuştur. Konuya dair hükümet adına bilgi

vermek üzere Dışişleri Bakanlığına vekâlet eden Ethem Menderes cevap vererek konuyu anlatmaya Balkan Paketi'nin Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak etmek için bir koz olarak kullanmaya çalıştığından bahsederek başlamıştır. Buna müsaade edilemeyeceğini dile getiren Menderes içinde bulunulan durumu özetlemiştir. Yunanistan'ın adayı ilhak için çaba sarf ettiğini, İngiltere'nin anayasa ile Kıbrıs'taki problemi çözmeye çalıştığını ifade etmiştir. Bundan sonra Kıbrıs'taki Türkleri temsil eden iki liderin Ankara'ya çağırıldığını ve istişare edildiğini kaydeden Menderes adadaki Türklerin Rumlarla eşit haklara sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Self-determinasyon için iki halka ayrı ayrı sorulması gerektiğini ifade eden Menderes Kıbrıs'taki soydaşlarımızın yabancı tahakkümüne girmemesi için gereken her şeyi yapmaya kararlı olduklarını bildirmiştir (TBMM, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 10. Dönem, 15. Cilt, 3. Birleşim, s. 313-335). Tekrar söz alan Baban, "Kıbrıs üzerinde İngiliz hükümetinin tutumu Hariciye Vekil Vekilinin söylediği gibi, bir gün Kıbrıs'ı Yunanlılara devredecek bir istikametten ayrılmadığı gün gibi aşikârdır" ifadesiyle başladığı sözlerini İngiltere'nin self-determinasyonla adayı Yunanistan'a devredeceğini, bizim adanın durumu değiştiğinde Türkiye'ye devredilmesi gerektiğine dair tezimizin etkisiz kaldığını dile getirmiş, tavizlerin nereye kadar gideceğini sormuştur. Bu ifadeler üzerine söz alan Başbakan Adnan Menderes İngilizlerin adayı Yunanistan'a vermek niyetinde olduğuna dair görüşe katılmadıklarını dile getirmiş, adada çözümün taksim şeklinde gerçekleşme yolunda olduğunu ifade etmiştir. Kıbrıs meselesinde Türk davasının sağlam olduğunu belirten Menderes self-determinasyonun tam tatbiki ile sorunun çözülebileceğini söylemiştir (TBMM, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 10. Dönem, 15. Cilt, 3. Birleşim, s. 347-354).

Türkiye'de siyasi arenada bu gelişmeler olurken adada tedhişi durdurmayı öncelikli hedef olarak belirleyen İngilizler 1957 yılı başında EOKA'ya karşı harekât başlatmışlardır. İngilizlerin amacı tedhişi sona erdirdikten sonra iki milletin kendi kendini yönetebileceği bir sistem oluşturmaktır. Bunun üzerine EOKA 14 Mart 1957'de Makarios'un serbest bırakılması şartıyla mütareke ilan etmek zorunda kalmıştır. 15 Mart'ta NATO Genel Sekreteri Lord Ismay Kıbrıs meselesinin halli için arabuluculuk teklifinde bulunmuş, İngiltere ve Türkiye olumlu karşılarken Yunanistan reddetmiştir. İngiliz Parlamentosu Makarios'a EOKA'ya tedhişi durdurmak için müracaat ettiği takdirde Kıbrıs'a dönmek şartıyla Seychelles adalarından ayrılmasına müsaade edeceklerini bildirmiştir. 28 Mart'ta Makarios herhangi bir başvuru yapmadığı halde serbest bırakılmıştır (Alasya, 1964, s. 147-148). Nisan 1957'de Ankara, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak'ın da aralarında bulunduğu bir heyeti davet etmiş, Menderes ve Bayar'la görüşen heyete taksimden başka yol olmadığı bildirilmiştir. Bilahare adaya gönderilen öğretmenlerle Türkiye'nin Kıbrıs Türklerini yalnız bırakmadığı gösterilmiştir (Yüksel, 2009, s. 171). Ayrıca, aynı ay içerisinde öğrenci birlikleri kamuoyuna bir açıklamada bulunarak Kıbrıs davasına desteklerinin devam ettiğini duyurmuş, yurdun çeşitli bölgelerinden New York valisi Harriman'a çekilen telgraflarla dünyaya Türk milletinin hassasiyeti gösterilmiştir. 1957 senesi yaz aylarında Türkiye seçim atmosferine girdiği için Kıbrıs meselesinde bir gevşeme söz konusu olmuştur. Bunu fırsat bilen İngiltere, meseleyi çözmek için yeni formüller geliştirmeye başlamıştır (Armaoğlu, 1963, s. 350,369). 21 Ekim 1957'de Sir Hugh Foot adanın yeni valisi olarak göreve getirilmiştir (Alasya, 1964, s. 149).

1958 yılının başlamasıyla birlikte Kıbrıs'a özerklik verilmesine karşı Türkiye taksim tezini öne çıkarmıştır. Nitekim 9 Ocak 1958'de Fatin Rüştü Zorlu Anadolu Ajansı'na verdiği bir demeçte Türkiye'ye danışmadan adanın geleceği hakkında karar verilemeyeceğini ifade etmiş, tek çözüm yolunun taksim olduğunu vurgulamıştır (Armaoğlu, 1963, s. 405). 19 Haziran'da adadaki cemaatler ile İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında bir ortaklık kurulmasını öneren MacMillan planı açıklanmıştır. Buna göre Yunan ve Türk hükümetleri vali ile işbirliği yapacak

birer temsilci görevlendirmeleri, adadaki cemaatlerin kendi işlerinde özerk bir sistemle yönetilmeleri önerilmiştir. Kıbrıslı Rumların ve Türklerin çifte vatandaşlık alabilmeleri ve bu statünün 7 yıl değişmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu iki cemaat temsilcileri ile Yunan ve Türk hükümetleri temsilcilerinin yapacakları istişare ile çalışan Temsili Hükümet ve Cemaat Otonomisi sistemidir. Ancak Rumlar ve Yunanistan bu teklifi reddetmiştir. Türk hükümeti ise taksim fikrinden vazgeçilmemek şartıyla teklifin incelenebileceğini, teklif edildiği şekliyle kabul edilemeyeceğini bildirmiştir (Alasya, 1964, s. 150-151). Bununla birlikte Türk hükümeti plandan tatmin olmadığını 1955'ten beri izin vermediği Kıbrıs mitinglerine izin vermek suretiyle belli etmiştir. Böylece Haziran ve Temmuz aylarında tüm yurdu kapsayan Kıbrıs mitingleri tertip edilmiştir (Armaoğlu, 1963, s. 429-430). Bu gelişmeleri takiben İngiltere Ağustos ayında hem Yunanistan ile hem de Türkiye ile görüşmeler yapmış, 15 Ağustos'ta plan üzerinde değişikliğe gitmiştir (Armaoğlu, 1963, s. 479-480). İngiltere, 1 Ekim 1958 tarihinden itibaren bu planı yürürlüğe koyacağını resmen ilan etmiştir. Plan yürürlüğe girer girmez adada görev yapacak Türk temsilcisi resmen göreve başlamış, bu durum adadaki Türklere bayram yaptırmıştır. Böylece Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki hakkı tanınmış ve Türkiye Kıbrıs'ın idaresine fiilen katılmıştır (Alasya, 1964, s. 153).

18 Aralık 1958'de Paris'te üç devletin Dışişleri Bakanlarının katıldığı bir toplantı yapılmış ve meselenin çözümü için görüşmelere başlanması kararlaştırılmıştır. Ayrıca Yunanistan Dışişleri Bakanı Enosis talebini ileri sürmeyeceklerini ilan etmiştir. Taraflar 1959 Ocak ayı içinde tekrar toplanmıştır (Göktepe, 2002, s. 948). Bilahare sorunun çözümünde yarı yarıya bir ilerleme kaydedildiği 21 Ocak 1959'da Yunan ve Türk Dışişleri Bakanları tarafından basına duyurulmuştur. Şubat ayının ilk haftasında bir araya gelen Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları Kıbrıs'ta bağımsız bir cumhuriyet kurulması fikrini ele almıştır (Alasya, 1964, s. 154). Bu gelişmeler 5-11 Şubat tarihinde Zürih'te yapılacak Karamanlis ve Menderes görüşmelerinin önünü açmıştır (Göktepe, 2002, s. 949). 11 Şubat'ta 27 maddelik Zürih Antlaşması'nı taraflar imzaladıktan sonra Kıbrıs'ın Türk ve Rum cemaati temsilcileri Londra'da bir araya gelmiştir. Makarios'un bazı maddelere itirazına rağmen 19 Şubat 1959'da antlaşma imzalanmıştır (Alasya, 1964, s. 155).

İşte Zürih-Londra antlaşmaları sürecinde 14 Şubat 1959'da Almanya Eğitim Bakanlığı müşaviri, Doçent Alfred Leopold Müller isimli bir akademisyen Başbakan Adnan Menderes'e hitaben bir mektup kaleme almıştır. Bu mektubunda Kıbrıs meselesine dair görüşlerine yer veren Müller öncelikle Türk hükümetini övmüş, devamında da bir takım tavsiyelerde bulunmuştur. Halkı ikiye bölmekten kaçınılması gerektiğini, iki grubun da birbirlerine ihtiyaçları olduğunu vurgulamıştır. Devamında dini ve milli muhalefetin ortadan kaldırılması sorununa değinen mektup sahibi barış olduğu takdirde turistlerin adayı tercih edebileceklerini, bunun döviz getireceğini ifade etmiş, Kıbrıslıların iktisadi düşüncelerinin milli ve dini ihtilafa son vereceğini iddia etmiştir. Bundan sonra, her iki tarafın da Allah'a inandıklarını ve Allah'ın insanlardan diğer insanları takdir etmeyi, saygı gösterip yardım etmeyi istediğini ifade etmiş, bu sebeple birbirimizle yüzlerce sene ahenk içinde yaşamamız icap ettiğini belirtmiştir. Aksi halde bizi yekdiğerimize karşı koruyacak üçüncü bir kuvvete –ister İngiltere olsun, isterse NATO olsun- ihtiyaç hâsıl olacağını vurgulamıştır. Sözlerinin sonunda, *“Burada iki mükemmel arabulucuyu ve yardımcıları, her cemiyette muayyen bir ölçüde mevcut bulunan ve sizler için tehlikeli olabilecek aşırı taassuba karşı ikaz etmeden son vermek istemiyorum. Şu da mümkün ki, Türklerin ve Yunanlıların saldırgan niyetlere karşı müttefiklik ve daha muvaffakiyetli olarak savunmak için aralarındaki nizaya son vermelerinden memnun olmayan Doğu Devleti, bu kabil milli ve dini mutaassıplardan faydalanır”* ifadelerine yer vermiştir (BCA, Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 6.31.1, Belge No:1; Belgenin orijinali için bkz. Ek:2.). Adanın bölünmemesi gerektiğini, her iki

toplumun birlikte ve barış içinde yaşamalarının temelinde Allah'a olan inançlarının geldiğini ifade eden Müller bu şekilde olmaması durumunda ABD ya da İngiltere'ye muhtaç olunacağını belirtmiş, Rusya'nın kendi menfaati doğrultusunda mutaassıp kimseleri kullanmaktan çekinmeyeceği uyarısında bulunmuştur.

SONUÇ

Akdeniz ve Orta-Doğuya hâkim olmak isteyen devletlerin gözdesi olan Kıbrıs tarih boyunca stratejik önemini hep korumuştur. Kıbrıs, XIX. yüzyılın sonunda fiilen, XX. yüzyılda ise resmen Türk egemenliğinden İngiliz egemenliğine geçmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında tüm dünyadaki sömürgelerinden aşama aşama çekilmeye başlayan İngiltere Kıbrıs'ı terk etmek istememiş, Kıbrıslı Rumların bağımsızlık ve devamında Enosis için verdikleri mücadelede Kıbrıslı Türkleri karşısına çıkarmıştır. Ayrıca Enosis ile soruna dâhil olan Yunanistan'ın karşısına Türkiye'yi koymak suretiyle adada en azından üsleriyle kalabilmenin çarelerini aramıştır. Bu bağlamda adayı tek bir devlete teslim etmek yerine adanın taksimi yolunu seçenekler arasına almıştır. Böylece İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yolunu açmıştır. Bu saatten sonra adanın hiçbir şekilde tek bir devlete geçmesi mümkün olmayacak, sonuç olarak İngiltere'nin adadaki varlığı da devam edebilecektir.

Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin izlediği politika öncelikle soruna bulaşmamak, statükoyu korumaya çalışmak yönünde seyretmişse de bu mümkün olmamıştır. Bunun üzerine tarihi ve stratejik açıdan adanın Türkiye'ye verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Ancak İngiltere'nin ve Yunanistan'ın buna yanaşmaması sonucunda "Taksim" tezi en geçerli çözüm olarak ortaya konmuştur.

Türkiye'nin Kıbrıs konusunda izlediği politikayı kendi çıkarları ve dış politikaları noktasında değerlendiren devletler bu sorunu bir fırsata çevirme gayretinde olmuşlardır. Bunun en güzel örneği Soğuk Savaş döneminin baş aktörlerinden olan Rusya'nın konuya yaklaşım tarzıdır. Rusya Kıbrıs meselesi sayesinde adadan İngiltere'yi çıkarmanın yanı sıra hem adayı ele geçirerek Akdeniz ve Orta-Doğu hâkimiyetini sağlamaya hem de Türkiye'yi kendi bloğuna çekmeye çalışmıştır. Böylece dünyanın kalpgâhu hükmünde olan bölgede Rusya, ABD ve Batı bloğuna karşı üstünlük elde edebilecekti. Bu bağlamda Rus maslahatgüzarının ifadeleri iddiamızı teyit edici niteliktedir; *"Türkiye akıllıca bir siyaset takip etseydi hem bu tehlikeye düşmeyecek hem de Kıbrıs gâilesinden kurtulacaktı. Kıbrıs probleminin çözüm anahtarını Türkler Amerika'da aradılar. Yanıldılar. O anahtarı Moskova'da aramaları lazımdı."*

Bundan başka Bağlantısızlar Bloğunda olmasına rağmen Sovyetler Birliği'ne yakın duran Yugoslavya'nın konuya yaklaşımı Türkiye'yi Rusya'ya yakınlaştırmaya çalıştığı izlenimi vermektedir. Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasının imkânsız olduğunu ifade eden Yugoslavya maslahatgüzarı sonunda bağımsızlığını kazanan Kıbrıs'ın komünist bir rejim benimseyerek Rusya'nın yanında yer alacağını iddia etmiştir. Bu sebeple Türkiye'nin menfaatinin Rusya ile birlikte hareket etmesinde olduğunu öne sürmüştür.

Konuya dair Alman ateşemiliteri ise Türkiye'nin bu mücadeleyi çoktan kaybettiğini, adaya asker çıkarmakta geciktiğini dile getirmiştir. Bundan sonra zararın neresinden dönülürse kârdır mantığı içinde hareket edilebileceğini iddia etmiştir. Bundan başka Alman Eğitim Bakanlığı müşavirlerinden Müller Menderes'e gönderdiği mektupla taksimin yanlış olduğunu, adadaki iki halkın birlikte yaşamaları gerektiğini dile getirmiştir. Bu olmadığı takdirde ada halkının ABD ya da İngiltere'ye muhtaç olacaklarını kaydetmiş, Rusya'nın bu durumu kendi siyaseti doğrultusunda yönlendirmek için adadaki mutaassıp kesimleri kullanmaktan çekinmeyeceği uyarısında bulunmuştur.

İngilizlerin görüşünü izah etmesi bakımından A. Smith tarafından Menderes'e gönderilen mektup dikkat çekicidir. Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılmayacağını ifade eden Smith, Türkiye'nin bu konudaki gayretlerini takdir ettiklerini kaydetmiş, Türkiye'nin bu yolda yürümeye devam etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunun sadece kendi fikri olmadığını, İngiltere'de önemli bir kesimin bu görüşte olduğunu da özellikle ifade etmiştir.

Türkiye'nin öncelikle bulaşmak istemediği, sonrasında ise milli menfaatleri doğrultusunda bir politika izlemeye çalıştığı Kıbrıs sorununun çözümünün bu dönemde net bir şekilde gerçekleşmesi mümkün olmamıştır. Bunda adadaki tarafların çözümü farklı şekilde algılayışlarının yanında adanın jeo-politik konumu sebebiyle küresel güçlerin bilek güreşi yaptığı bir yer olmasının etkilerinin de olduğunu görmek lazımdır.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 010.09, Yer Kodu: 109.341.4, Belge No:1-4.
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 1.8.19, Belge No:1.
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 6.31.1, Belge No:1
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.7, Belge No:1-5
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 37.226.8, Belge No:1-2
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 030.01, Yer Kodu: 38.227.1, Belge No:1-13.

II. Resmi Yayınlar

- Düstur, 3.Tertip, 5. Cilt, 11 Ağustos 1339-19 Teşrinievvel 1340, İstanbul 1931.
 TBMM, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 8. Dönem, 23. Cilt, 4. Birleşim.
 TBMM, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 10. Dönem, 15. Cilt, 3. Birleşim.

I. Süreli Yayınlar (Gazete ve Dergiler)

- Cumhuriyet,
 Milliyet,

II. Kitaplar

- ALASYA, H.F. (1964), *Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs'ta Türk eserleri*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Seri: III, Sayı: B 1.
 ARMAOĞLU, F. , *20. yüzyıl siyasi tarihi*, Cilt:1-2, 14. Baskı, İstanbul: Alkım Yayınevi.
 ARMAOĞLU, F. (1963), *Kıbrıs meselesi 1954-1959 Türk hükümeti ve kamuoyunun davranışları*, Ankara: Sevinç Matbaası.
 HASGÜLER, M. (2007), *Kıbrıs'ta enosis ve taksim politikalarının sonu*, İstanbul: Alfa Yayınları.
 KARAL, E.Z. (2011), *Osmanlı Tarihi*, C.8, Ankara: TTK Yayınları.
 KESER, U. (2007), *Kıbrıs yeraltı faaliyetleri ve Türk mukavemet teşkilatı*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
 KÜRŞAD, F. ve Altan, M.H. ve Egeli, S. (1978), *Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan emperyalizmi*, İstanbul: Kutsun Yayınevi.
 MÜTERCİMLER, E. (2007), *Kıbrıs barış harekâtının bilinmeyen yönleri satılık ada Kıbrıs*, İstanbul: Alfa Yayınları.
 SAKİN, S. ve DOKUYAN, S. (2010), *Kıbrıs ve 6-7 Eylül olayları*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
 TARKAN, M T. (1975), *Kıbrıs (genel çizgileriyle)*, Ankara: Sevinç Matbaası.

III. Makaleler

- AÇIKKAYA, S., YALÇIN, O. (2013), "Cyprus As The Last Phase Of Historical Turco-Greek Conflict", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, V. 6 Issue 1, s. 33-57.

- DEĞERLİ, E.S. (2012, Kış), "Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)", *Gazi Akademik Bakış*, C.6, S.11, s. 85-101.
- GÖKTEPE, C. (2002), "Londra ve Zürih Antlaşmalarının hazırlık süreci ve Türk-İngiliz ilişkileri (1955-1959)", *Türkler*, C.17, s. 943-951.
- IRKIÇATAL, E. (2012, Nisan), "İngiliz belgelerine göre Kıbrıs meselesinde taksim fikrinin ortaya çıkması ve İngiltere'nin çifte self determinasyon teklifi", *History Studies*, Sayı: Prof. Dr. Enver Konukçu Armağanı, s. 195-212.
- SAKİN, S. (2014, Winter), "Kıbrıs'ın geleceği konusunda Menderes-Boyd görüşmeleri", *Turkish Studies*, Volume 9/1, Ankara, s. 461-483.
- UÇAROL, R. (2001), "Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı İngiltere'ye Devri (1878)", *Dünden bugüne Kıbrıs meselesi*. Ed. Ahmetbeyoğlu, A. ve Afyoncu, E., İstanbul: Tarih Ve Tabiat Vakfı, s. 121-158.
- VATANSEVER, M. (2012), "Kıbrıs sorununun tarihi gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.12, Özel S., s. 1487-1530.
- YÜKSEL, D.Y. (2009/Bahar-Güz), "Kıbrıs Türk milli mücadelesi (1914-1958)", *ÇTTAD*, VIII/1819, s. 161-184.
- YÜKSEL, D.Y. (2011, Mart), "İngiliz büyükelçiliği yıllık raporlarında Türkiye'de Demokrat Parti (1954-1957)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XXVII, Sayı:79, s. 97-130.

Ek: 2. Almanya Eğitim Bakanlığı Müşavirinin Adnan Menderes'e gönderdiği mektup.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Studienrat Alfred Ingepold Müller
Baden-Baden, Langenstr. 66 14. 2. 59.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Exzellenz , Hochgeehrter Herr Ministerpräsident Menderes!

Sie haben die Warnzeichen Ihrer Zeit verstanden ! haben für den Frieden gearbeitet in friedloser Zeit : Ihr Name wird in der Geschichte mit Ehren genannt werden; denn Friede ernährt , -- Unfriede verheert !

So wie wir Deutsche die Spaltung Deutschlands vermeiden müssen , so mussten Sie die Spaltung Cyperns vermeiden , weil ein Jeder Cyprer den andern Cyprer braucht , weil der türkische Teil den griechischen Bevölkerungsteil und der griechische den türkischen schon zu seinem Schutze braucht bei der Kleinheit des Landes , denn je kleiner ein Staat , um so schwerer vermag er seine wirtschaftliche , und politische Selbständigkeit zu erhalten .

Es interessiert mich als Historiker und Geograph ausserordentlich , wie Sie die beiden Hauptgefahren abbauen werden :

a) die nationale
b .) die religiöse Gegnerschaft .

Fürderlich wäre der Aufbau eines cyprischen Nationalgefühls ohne Fremdenhass ("kommt und schaut Euch unsere wunderschöne Heimat an ! Wir werden Frieden bewahren ! ")

Ohne Friedenssicherung ist der Geld bringende Touristenstrom nicht denkbar . Hier könnte also der wirtschaftliche Sinn der Cyprer die völkische und religiöse Streitsucht dämpfen .

Es interessiert mich , ob Sie den Gedanken der Toleranz für tragbar und nützlich halten .

Lässt sich das Ziel freundschaftlichster Zusammenarbeit vielleicht mit dem Hinweis auf den Schöpfer und Erhalter , auf die erhabene Kraft , die uns ins Leben rief und uns täglich lebendig und gesund erhält , auf sicheren Grund stellen ; denn das Religiöse reicht überall in tiefste Wertschichten !

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü